

Die investeerders zullen niet uit zichzelf naar ontwikkelingslanden gaan. Dit zijn pioniersinvesteringen die publieke financiering vereisen in de vorm van garanties en *first-loss*-posities, waarbij overheden met private beleggers afspreken dat de publieke sector de eerste klappen zal opvangen als een pioniersinvestering verlies maakt. Ook zal er steun moeten komen om haalbare duurzame projecten in deze onbekende markten op te zetten, zodat deze aantrekkelijker worden voor private investeerders. De laatste jaren zijn zogenaamde *blended finance*-faciliteiten al her en der opgezet, zoals het Nederlandse Climate Investor One (CIO). Hierin worden met publiek geld hernieuwbare energieprojecten ontwikkeld die vervolgens private financiering aantrekken. Kortom, er is al veel ervaring, nu komt het aan op een goede internationale regie van de publieke sector en samenspel tussen publieke en private sector om de totstandkoming van dit soort faciliteiten te versnellen.

De tijd is er rijp voor, kapitaal beweegt al in de goede richting, veel beleggers zijn er klaar voor en diverse initiatieven tonen wat de mogelijkheden zijn

Politieke wil

Tijdens de pandemie heeft kapitaal in toenemende mate een bestemming gevonden in duurzame fondsen. Dit geeft aanleiding tot optimisme, maar nog meer moet het aanleiding geven tot echte actie om deze trend niet alleen in hoge inkomenslanden te versnellen maar juist ook in de lage- en middeninkomenslanden. Immers, wie verliest er bij een drastische opschaling van duurzame investeringen vanuit vergrijzende hoge-inkomenslanden naar lage- en middeninkomenslanden met een groeiende en jonge bevolking? Investeerders ontvangen een goede opbrengst terwijl de duurzame investeringen zorgen voor banen, reductie van CO₂-uitstoot, bescherming van biodiversiteit en innovatie in hernieuwbare energie en technologie. Om in deze win-winsituatie te komen is er politieke wil nodig om bestaande kanalen, zoals multilaterale ontwikkelingsbanken en klimaatfondsen, te hervormen. Zo worden ze geschikt voor een drastische opschaling van internationale publieke investeringen in klimaat en ontwikkeling.

Langs deze hervormde kanalen is een effectieve mobilisatie mogelijk van duurzame private investeringen in ontwikkelingslanden. Dit is een complexe missie die alleen uitgevoerd kan worden door goed samenspel tussen publieke en private sector en met de bereidheid van allen om meer risico te nemen.

Maar het kan. De tijd is er rijp voor, kapitaal beweegt al in de goede richting, veel beleggers zijn er klaar voor en diverse initiatieven tonen wat de mogelijkheden zijn. Dit is het moment van hervorming en opschaling van klimaat- en ontwikkelingsfinanciering. ●

David Kuijper is manager Public Investment and Blended Finance bij de Nederlandse Financieringsmaatschappij voor Ontwikkelingslanden (FMO). Daarnaast is hij lid van de redactieraad van *Idee*.

In deze rubriek legt *Idee* een prangende vraag voor aan twee betrokken experts met een zeer verschillende visie op het thema. Deze editie: Kan het groene kapitalisme ons redden?

Interviews door Cécile Insinger

Debat Kan het groene kapitalisme ons redden?

**Pepijn
Vloemans**

**Hans
Stegeman**

Debat Kan het groene kapitalisme ons redden?

Pepijn Vloemans is jurist, filosoof, schrijver en oprichter van *De Optimist*, een nieuwsbrief over vooruitgang en ondergewaardeerde ideeën. Daarnaast schrijft hij voor *De Groene Amsterdammer*.

Is het groene kapitalisme een antwoord op het halen van de klimaatdoelen die wij ons gesteld hebben?

'Ja, voor 100 procent. Om grote problemen op te lossen hebben wij menselijke creativiteit nodig. Bedrijven zijn daar heel goed in. Zo heb ik zelf bij Fastned gezien hoe een team van slechts enkele tientallen individuen een perfect werkend snellaadnetwerk voor elektrische auto's mogelijk heeft gemaakt met een minimaal budget. Hetzelfde geldt voor Tesla, dat eigenhandig de elektrische auto op de kaart heeft gezet met een minimaal bedrag aan R&D (*Research and Development, red.*). De vraag die wij ons moeten stellen is dus: hoe zorgen wij dat meer bedrijven zich gaan richten op het oplossen van de problemen die wij hebben? Hoe maken wij het zo aantrekkelijk mogelijk om een bedrijf te starten dat de energietransitie versnelt? De overheid moet de perfecte voorwaarden scheppen, de markt doet de rest wel.'

Op welke wijze kan dit volgens jou worden gerealiseerd? 'Eén van de interessantste lessen van de afgelopen twintig jaar, in mijn ogen, is dat de toekomst voor een deel te voorspellen is door 'leercurves'. Dit begrip werd voor het eerst gebruikt door Theodore Paul Wright in 1936. Hij bestudeerde de productiekosten van vliegtuigen in de Verenigde Staten en ontdekte dat telkens als het aantal gebouwde vliegtuigen verdubbelde, de kosten van een vliegtuig met een vast percentage daalde. Dit komt doordat bedrijven bij grote aantallen steeds slimmer te werk gaan: dat is de leercurve. De leercurve met betrekking tot zonnepanelen laat bijvoorbeeld zien dat de prijs bij elke verdubbeling van het aantal geïnstalleerde zonnepanelen met zo'n 20 tot 30 procent daalt. Men gebruikt steeds minder materiaal per paneel, er is meer automatisering, de efficiëntie van het paneel stijgt en de panelen krijgen een steeds langere levensduur. Hetzelfde geldt voor windmolens en batterijen. Het belangrijkste wat de overheid dus zou moeten doen, is de markt voor zon, wind en batterijen zo groot mogelijk maken. De leercurves doen de rest van het werk en zullen ervoor zorgen dat schone energie vele malen goedkoper wordt dan fossiele energie.'

Wat zijn belangrijke voorwaarden om het behalen van de klimaatdoelen door middel van technische innovatie mogelijk te maken? 'Er zijn twee revoluties nodig om economische groei te versnellen én tegelijkertijd de CO₂-uitstoot drastisch te verminderen: de transitie naar duurzame

'Om grote problemen op te lossen hebben wij menselijke creativiteit nodig. Bedrijven zijn daar heel goed in'

energie en de transitie naar diervrije proteïnen. De overheid heeft voor beide transities een andere taak. Zon en wind hebben zich tot volwassen energievormen ontwikkeld die serieus concurreren met fossiele energie. De overheid hoeft hier minder in R&D te investeren, maar zou zich vooral moeten richten op de vraag hoe we de hoeveelheid zon en wind drastisch gaan opschalen. In Nederland zonder dat dit ten koste gaat van het landschap: zo veel mogelijk op daken, water, boven parkeerplaatsen, wegen, enzovoorts.

De diervrije proteïnen staan echter pas in de kinderschoenen. De overheid kan hier juist in de beginfase fundamenteel onderzoek stimuleren, zodat deze producten sneller kunnen opschalen en eerder op de markt kunnen worden gebracht. Neem de startups die zich bezighouden met gecultiveerd vlees op basis van cellen. Het zou juist nu voor Nederland een uitgelezen kans zijn om deze markt intensief te stimuleren. Op dit moment wordt het onderzoek nog gefinancierd met privaat geld en om die reden is men er niet happig op om informatie te delen met de andere spelers uit het veld. Het is echter belangrijk dat juist veelbelovende cellen *open source* worden, zodat startups makkelijker kunnen beginnen. De overheid kan hier haar geld extreem goed laten renderen, omdat een voorwaarde voor de financiering kan zijn dat je als onderzoeker naar Nederland moet verkassen. Op termijn scheppen we hier dan een nieuwe tak van de economie: de cellulaire landbouw. Dat zijn de belastingopbrengsten van de toekomst.'

'Het belangrijkste wat de overheid dus zou moeten doen, is de markt voor zon, wind en batterijen zo groot mogelijk maken'

Startup Mosa Meat uit Maastricht maakt 's werelds eerste weefselkweekburger. 100% natuurlijk rundvlees, buiten de koe gekweekt.

‘De transitie in de jaren zestig van kolen naar gas is een mooi voorbeeld van hoe het wel moet; dat voelde voor de meeste Nederlanders als vooruitgang’

Aanvankelijk wilde je klimaatvervuilende producten belasten, maar daar ben je van teruggekomen. Hoe komt dat? ‘Economisch gezien is het beprijzen van de milieuschade in producten en diensten een elegante oplossing. Maar in de praktijk worden hierdoor mensen met een kleinere portemonnee harder geraakt dan mensen die meer verdienen. Daarnaast leiden al die klimaatheffingen ertoe dat mensen klimaatverandering gaan associëren met belastingverhogingen. Dit voedt de weerstand tegen het klimaatbeleid. Denk aan wat er in Frankrijk gebeurde, waar mensen in gele hesjes de straat opgingen toen de accijns op benzine werd verhoogd. Het lijkt me logischer om klimaattaksen pas in te voeren als er een betaalbaar alternatief beschikbaar is. Als wij de meeste Nederlanders willen meekrijgen in deze grote transformatie, moet er een einde komen aan de steeds verder oplopende ongelijkheid in vermogen. In plaats van allerlei klimaattaksen die direct de modaal verdienende Nederlander raken, kunnen we ook meer vermogensbelasting heffen. Klimaatbeleid zou voor 90 procent van de Nederlanders positief moeten uitpakken: denk aan een lagere energierekening, goedkoper transport, gezonder en goedkoper eten, comfortabelere huizen. De transitie in de jaren zestig van kolen naar gas is een mooi voorbeeld van hoe het wel moet; dat voelde voor de meeste Nederlanders als vooruitgang.’

Wat vind je van een regulering van de uitstoot van CO₂ door de grote bedrijven? ‘Het belasten van bedrijven is een totaal ander verhaal. Bedrijven hebben juist baat bij strenge regels waardoor zij gedwongen worden hun productieproces aan te passen. Zij hebben de middelen en het talent om dat te kunnen doen. Sterker nog, heldere regels dwingen innovatie af. De Green Deal van de Europese Unie en de heldere doelen die autofabrikanten worden gesteld met betrekking tot elektrische auto’s vormen een fantastisch voorbeeld. De investeringen in nieuwe batterijfabrieken nemen op grote schaal toe, nu de autofabrikanten eindelijk beseffen dat het menens is. Het gevolg is dat elektrische auto’s nu sneller zullen worden ingevoerd en de productie zal worden opgeschaald, waardoor de kosten voor consumenten zullen dalen, hetgeen de acceptatie van elektrische voertuigen zal vergroten.’

Je klinkt optimistisch. ‘De kern van mijn optimisme ligt in twee constatering. Ten eerste is de hoeveelheid zonne-energie die elke dag op de aarde neerdaalt overstelpend groot. We kunnen met gemak een volledig geëlektrificeerde wereldeconomie van 10 miljard mensen op zon en wind laten draaien. Ten tweede constateer ik dat mensen en bedrijven, als ze geconfronteerd worden met problemen, heel vaak in staat zijn hiervoor oplossingen te bedenken. Ik ben echter geen optimist in de zin dat ik denk dat alles vanzelf goed komt; het oplossen van problemen blijft hard werken.’

Debat Kan het groene kapitalisme ons redden?

Hans Stegeman is econoom en hoofd Research and Investment Strategy bij Triodos Investment Management. Daarnaast is hij columnist van *Het Financieele Dagblad*.

‘We kunnen er niet meer op vertrouwen dat de marktwerking dit probleem voor ons gaat oplossen, daar is simpelweg geen tijd meer voor’

1 | ETS staat voor Emission Trade System en is het handelssysteem in Europa voor de CO₂-uitstoot van de industrie. Daarmee wordt de Europese industrie gedwongen om geleidelijk naar nul uitstoot in 2057 te gaan.

Is het groene kapitalisme een antwoord op het halen van de klimaatdoelen die wij ons gesteld hebben? ‘Eigenlijk niet. Economen gaan ervan uit dat de markten zelf voor een uitweg zullen zorgen, door het beprijzen van alle negatieve effecten in de economie. Dat is het idee achter het groene kapitalisme. Als econoom zou je ervan uit mogen gaan dat dit werkt. Er zitten echter in het hedendaagse kapitalisme tendensen die dit lastig maken. De grote internationale bedrijven en de grote vermogensbeheerders hebben belang bij het handhaven van de status quo. Zij vertragen het proces van de marktwerking: in Europa hebben wij het Emission Trade System (ETS),¹ dat als doel heeft de CO₂-emissie van vervuilende bedrijven te reguleren. In de praktijk blijkt het systeem echter manipuleerbaar, waardoor grote vervuilende bedrijven onder de beperkingen van CO₂-emissie uitkomen. Wij hebben een marktstructuur die niet duurzaam is en grote marktpartijen die niet gebonden zijn aan het collectief belang.

Zes jaar geleden, in 2015, hebben wij in Parijs afspraken gemaakt over het terugdringen van de CO₂-uitstoot. Daar is tot nu toe nog bar weinig van terecht gekomen. De CO₂-emissies zijn vandaag hoger dan ooit. Dus, om terug te komen op je basisvraag: nee, ik vind dat het ‘groene kapitalisme’ ons niet gaat helpen om onze klimaatdoelen te halen. We kunnen er niet meer op vertrouwen dat de marktwerking dit probleem voor ons gaat oplossen, daar is simpelweg geen tijd meer voor.’

Wat zou er moeten gebeuren om die doelen wél binnen afzienbare tijd te halen? ‘Ik ben geen voorstander van eco-communisme en ik vind ook niet dat de overheid de rol van de markt moet overnemen. Maar als samenleving hebben wij een publiek doel en dat is verduurzamen. De markt zelf heeft geen moraliteit, die moraliteit moet je als overheid in de markt brengen door de markt te verleiden. Dat doe je door producten duurder of goedkoper te maken of subsidies te verlenen. Om te beginnen moeten de prikkels die de overheid aan de markt geeft veel harder worden. Het tarief voor de CO₂-uitstoot moet drastisch worden verhoogd, zodat het vele malen duurder wordt om een product te ontwikkelen waarvan het productieproces vervuilend is. Het huidige tarief voor een ton CO₂-uitstoot is nu 58 euro, dat zou eerder 100 euro moeten zijn. Dit moet voor alle vervuilende bedrijven gaan gelden, zonder uitzondering.

‘Het huidige tarief voor een ton CO₂-uitstoot is nu 58 euro, dat zou eerder 100 euro moeten zijn. Tata Steel Nederland, de grootste vervuiler in ons land, betaalt nu niets.’

Tata Steel Nederland, de grootste vervuiler in ons land, betaalt nu niets. Argumenten zoals het verzwakken van de concurrentiepositie dienen niet meer gehonoreerd te worden. Verder is het onvermijdelijk dat de overheid publiekelijk gaat investeren in het aanleggen van een nieuwe infrastructuur om de markt te stimuleren. Neem de ontwikkeling van waterstof als serieuze alternatieve energiebron. Het verschil met windmolenparken en zonnepanelenvelden is dat bij waterstof het bestaande distributienetwerk kan worden gebruikt, de raffinaderijen kunnen blijven bestaan en de energievoorziening centraal kan worden aangestuurd. Daar is een investering van rond de 5 miljard euro voor nodig. Tenslotte zouden wij ons als samenleving de vraag moeten stellen: moet onze economie nog wel blijven groeien? Niemand durft die vraag hardop te stellen. Het CO₂-probleem zou daarmee minder groot worden. Je zou de dwangmatige winstneurose in onze samenleving willen veranderen.’

Je bent een voorstander van een nieuw economisch systeem waarin de economische groei in de rijke westerse landen afneemt ten gunste van de economische groei in het mondiale Zuiden. Dat zorgt toch voor nog meer vervuiling? ‘De rijkste tien procent van de wereldbevolking is verantwoordelijk voor de grootste milieuvervuiling. Je kunt mensen met een veel lager welvaartsniveau geen welvaart ontfangen. Wij ontkomen niet aan het doen van monetaire transfers om de bevolking in die landen te helpen. Uiteindelijk wil je een herverdeling, maar dat is wel een langdurig proces. Doen wij dat niet, dan komen die mensen vanzelf hiernaartoe. Dat houd je niet tegen, ook niet als je dijken bouwt of de grenzen dichtgooit. Alles hangt met elkaar samen, oogkleppen opzetten helpt niet.’

Je klinkt niet optimistisch. ‘Het volgende asociale scenario lijkt mij het meest waarschijnlijk: vooralsnog gaan wij niets doen aan het oplossen van het klimaatprobleem, totdat de urgentie van de crisis ons dwingt om onder tijdsdruk allerlei technologieën te ontwikkelen om ermee om te gaan. De markt gaat dan werken en er zal heel veel overheidsgeld aan worden uitgegeven. Vervolgens gaan wij die technologieën verkopen aan de landen die het nog harder nodig hebben dan wij. Uiteraard hoop ik dat het niet zover komt. Maar de wil om te veranderen moet uiteindelijk uit de samenleving zelf komen. We kunnen er niet op vertrouwen dat de marktwerking alleen het duurzaamheidsprobleem voor ons gaat oplossen.’ ●

Cécile Insinger
is freelance redacteur,
beëdigd vertaler
Engels en redactielid
van Idee.

Foto: Herman Wouters